

تحولات
هسته‌ای

نیز خرازی در گفت‌وگویی با شبکه خبری الجزیره از توانایی ایران برای تولید بمب هسته‌ای گفته‌بود. خرازی در این گفت‌وگو تأکید کرد: «بر کسی پوشیده نیست که ما توانایی فنی تولید بمب اتم را داریم ولی تصمیمی برای این کار نداریم.» خرازی گفته‌بود: «تنها در چند روز سطح غنی‌سازی اورانیوم را از ۲۰ درصد به ۶۰ درصد رساندیم و به سادگی می‌توان آن را به ۹۰ درصد رساند.»

انگیزه‌های خرازی از هشدار در مورد تغییر دکترین هسته‌ای ایران

تحلیل‌گران اظهارات خرازی را از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار داده‌اند. گروهی از تحلیل‌گران به مشروط بودن اظهارات خرازی اشاره و تأکید می‌کنند که ایران تغییر دکترین هسته‌ای خود را به تهدید بالقوه اسرائیل علیه تأسیسات هسته‌ای خود مشروط کرده‌است. در این تحلیل اظهارات خرازی و برخی مقام‌های نظامی ایران از جمله سردار احمد حق‌طلب، فرمانده سپاه حفاظت و امنیت مراکز هسته‌ای کشور، تلاش برای بالا بردن هزینه‌های اقدام احتمالی اسرائیل علیه

در سومین نشست گفت‌وگوهای ایرانی-عربی گفت: «اگر اسرائیل تهدید کند طبیعتاً کشورها ساکت نمی‌شوند و به همین دلیل اعلام کردیم که اگر اسرائیل جسارت و تهدید کند ما ممکن است در دکترین هسته‌ای خود تجدیدنظر کنیم. آمریکایی‌ها واکنش نشان دادند و همان حرف‌های خودشان را زدند. ما اولاً خواهان سلاح هسته‌ای نیستیم و فتوای رهبری بر این اساس است. اما اگر دشمن شما را تهدید کند باید چه کار کرد؟» این اظهارات کمال خرازی در کنار دیگر اظهارات او بیان شد که تأکید کرده‌بود ایران آمادگی دارد به توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ مشهور به برجام بازگردد. خرازی در بخشی از سخنان خود گفت: «آمریکایی‌ها گفتند دیپلماسی بهترین راه است ولی شما بودید که از دیپلماسی فرار کردید و از برجام خارج شدید. شما هستید که آمادگی برای بازگشت به میز مذاکره ندارید. ما معتقدیم که دیپلماسی بهترین راه است و آمادگی داریم که برجام بازگردد.» اظهار نظر اخیر کمال خرازی با واکنش‌های زیادی در ایران و خارج از کشور مواجه شد. این نخستین بار نبود که خرازی در مورد تغییر بالقوه در دکترین هسته‌ای ایران سخن می‌گفت. تیرماه سال ۱۴۰۱

شهاب شهسواری

خبرنگار گروه دیپلماسی

اواخر اردیبهشت‌ماه سال جاری، کمال خرازی، وزیر پیشین امور خارجه جمهوری اسلامی و رئیس شورای راهبردی روابط خارجی، در یک سخنرانی و یک مصاحبه تلویزیونی تأکید کرد که ایران آمادگی دارد در صورتی که تهدید شود در دکترین هسته‌ای خود تجدیدنظر کند. ابتدا کمال خرازی در گفت‌وگو با شبکه خبری الجزیره گفت: «اگر اسرائیل بخواهد به تأسیسات هسته‌ای حمله کند تجدیدنظر در دکترین و سیاست‌های هسته‌ای ایران و عدول از ملاحظات اعلامی گذشته محتمل و قابل تصور است.» او بلافاصله پس از پخش این مصاحبه تلویزیونی در توضیح موضع خود بار دیگر در سخنرانی اش

خلق ابهام و دعوت به مذاکره

اظهارات کمال خرازی در مورد احتمال تغییر دکترین هسته‌ای ایران چه معنایی دارد؟

عکس: ایران

جهانبخش ایزدی استاد روابط بین‌الملل در گفت‌وگو با «هم‌میهن»:

تهدید به تغییر دکترین هسته‌ای در سطح یک ابزار پایین آمده است

نیست. او رئیس یک نهاد مشورتی است که در بهترین حالت اگر درک، تخصص یا تحلیلی در نتیجه جلسات کارشناسی داشته‌باشند، به‌عنوان توصیه یا نظریه مشورتی در اختیار مقام‌های بالای نظام یا سایر دستگاه‌های مسئولی که سفارش چنین تحلیل‌هایی بدهند، قرار می‌دهد. اینکه به این درک یا تحلیل ترتیب اثر داده شود، بستگی به تصمیم دستگاه‌های سیاستگذار و اجرایی رسمی کشور دارد. نکته بسیار مهم این است که سخنگوی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی به‌عنوان یک مقام رسمی، پاسخ اظهارات آقای خرازی را به‌عنوان موضع رسمی جمهوری اسلامی بیان کرد و گفت که در این قضیه هیچ تغییری صورت نگرفته‌است و اگر بنا باشد تحولی اتفاق بیفتد، از کانال‌های رسمی اعلان می‌شود.

سوال مهم‌تر این است که آیا اساساً ضرورتی وجود دارد که تغییر دکترین به صورت علنی مطرح شود؟ آیا لازم است که جمهوری اسلامی به صراحت بگوید که اگر فلان باز بزرگ بهمان کار را بکند، ما هم فلان کار را می‌کنیم؟ به نظر من ضرورتی وجود ندارد و این اظهارات علنی نشان می‌دهد که مقوله تغییر دکترین یک مقوله راهبردی نیست، بلکه در سطح ابزار پایین آمده‌است. در واقع یک باز بزرگ تهدیدی که منتهی به مقابل‌یابی میز مذاکره بیاید یا امتیازی بدهد. به محض اینکه آقای خرازی می‌گوید اگر طرف مقابل پای میز مذاکره بیاید، ما دیگر دست به چنین اقدامی نمی‌زنیم، نشانه این است که تصمیم قطعی برای این تغییر گرفته‌نشده‌است. اگر از این زاویه به مسئله نگاه کنیم، می‌بینیم اساساً اتفاق جدیدی رخ نداده‌است. جمهوری اسلامی همواره در گفت‌وگو با رهبری این مسئله را مطرح می‌کنند. هر چند این استدلال فتوا در نظام بین‌المللی خریداری ندارد، چرا که چنین مفهومی در نهاد‌های حقوق بین‌الملل تعریف نشده‌است. استدلال دیگر جمهوری اسلامی این است که می‌گوید سلاح کشتار جمعی برای ما امنیت نمی‌آورد، نه تنها برای ما امنیت نمی‌آورد، بلکه برای منطقه هم امنیت نمی‌آورد. نتیجه‌گیری طبیعی این موضع‌گیری همواره این است که جمهوری اسلامی می‌گوید ما باید همه منطقه را به شمول اسرائیل از سلاح‌های کشتار جمعی خلع سلاح کنیم. اگر این استدلال‌ها و اظهارنظرهای رسمی را کنار هم بچینیم، می‌توان تا حدی به

نگاه
تحلیلی

نمی‌توان خیلی با توجه به عنصر زمان سخنان آقای خرازی را تحلیل کرد. نمی‌توان هر بار این اظهارات تکرار می‌شود، بیابیم و تحلیل کنیم که همان صحبت قبلی «در این بازه زمانی» چه معنایی دارد. معمولاً برای تصمیم‌های استراتژیک در این سطح، عنصر زمان فقط یکی از عوامل تعیین‌کننده است و نه همه عناصر. اگر مافوق‌بخواهم بر مبنای زمان این سخنان را ارزیابی کنیم، از بقیه عناصر غافل می‌شویم و نمی‌توانیم حق مطلب را ادا کنیم. نکته دوم اینکه فقط آقای خرازی نیست که این مطالب را بیان کرده‌است، قبلاً محمود علوی، وزیر پیشین اطلاعات اظهاراتی مشابه را بیان کرده‌بود. اواخر سال ۱۳۹۹ آقای علوی در یک برنامه تلویزیونی در مورد ساخت سلاح هسته‌ای گفته‌بود: «اگر یک گربه را گوشه‌ای گیر بیاورند ممکن است رفتاری بکند که گربه‌ای که آزاد است آن رفتار را انجام نمی‌دهد.» آقای علوی، برخلاف آقای خرازی، زمانی که این حرف را زد مقام رسمی دولت جمهوری اسلامی بود. از سوی پاره‌ای از نمایندگان مجلس و تعدادی شخصیت‌های نظامی، از جمله سردار احمد حق‌طلب، فرمانده سپاه حفاظت و امنیت مراکز هسته‌ای، باز هم مشابه همین اظهارنظر و یا حتی تندتر از آن وجود دارد. در نتیجه منحصر کردن این اظهارنظر به شخص کمال خرازی، نه مستند است و نه منطقی.

اگر به گفته شما عنصر موقعیت زمانی را نادیده بگیریم، انگیزه بیان این اظهارات و انتخاب آقای خرازی به‌عنوان بیان‌کننده آن چیست؟ نخست باید توجه کنیم که کمال خرازی مقام مسئول در جمهوری اسلامی

اظهارات کمال خرازی، رئیس شورای راهبردی روابط خارجی ایران در خصوص احتمال تغییر در دکترین هسته‌ای ایران در صورت بروز تهدید موجودیتی، بحث‌های زیادی را در مورد آینده برنامه هسته‌ای ایران و نیت‌ها و انگیزه‌های ایران ایجاد کرده‌است. جهانبخش ایزدی، استاد روابط بین‌الملل معتقد است چنین اظهاراتی از اساس با انگیزه پیام دادن به غرب بیان می‌شود و اگر ایران نیتی برای تغییر دکترین هسته‌ای خود داشت، نیازی نبود آن را از طریق یک شخصیت غیررسمی اعلام کند و در عین حال آن را مشروط به مسائل دیگر از جمله تهدید موجودیتی یا بازگشت طرف مقابل به مذاکره کند. در ادامه متن کامل گفت‌وگو «هم‌میهن» را با جهانبخش ایزدی، استاد روابط بین‌الملل مطالعه می‌کنید.

این سومین بار است که کمال خرازی، وزیر خارجه پیشین و رئیس شورای راهبردی روابط خارجی ایران اظهاراتی از این دست بیان می‌کند. در این مقطع زمانی دلیل بیان این اظهارات از سوی آقای خرازی چیست؟

به نظر من باید در بستر وسیع‌تری به این سوال پاسخ داد. به نظر من این اظهارات آقای خرازی همانگونه که شما هم اشاره کردید، به‌هیچ‌وجه تازه نیست. ایشان این مواضع را در چند موقعیت دیگر تکرار کرده‌اند. در نتیجه

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

دیوان عالی کانادا اجازه
مصادره اموال ایران را نداد

دیوان عالی کانادا حاضر به رسیدگی به فرجام‌خواهی پرونده شکایت خانواده‌های قربانیان پرواز PS752 که برای پرداخت غرامت خواستار توقیف اموال و دارایی‌های ایران در بانک‌ها در خاک کانادا شده‌بودند، نشد. پرواز مسافری PS752 سال ۲۰۲۰ بر فراز آسمان تهران [تصادفاً] توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی سرنگون شد که باعث کشته‌شدن ۱۷۵ نفر از جمله ۵۵ شهروند کانادا و ۳۰ فرد دارای اقامت دائم در این کشور شد. دیوان عالی اونتاریو سال ۲۰۲۱ رأی داد که ایران این هواپیما را عاملانده و در اقدامی تروریستی سرنگون کرده‌است. این دادگاه در رأی بعدی در دو پرونده مجزا که بعداً ادغام شدند، به ۹ خانواده به نمایندگی از ۱۴ قربانی این حادثه حکم به پرداخت غرامتی معادل ۲۵۰ میلیون دلار داد.

ایران این عدد را به این خانواده‌ها پرداخت نکرده‌است و برای دفاع از خود در دادگاه شرکت نکرد که باعث صدور حکم غیابی شد. وزارت امور خارجه ایران این حکم را «شرم‌آور» و «بی‌پایه» توصیف کرد. خانواده‌های قربانیان در پی این حکم تلاش کردند تا آن را علیه ایران با توقیف اموال و دارایی‌های ایران در خاک کانادا اجرایی کنند. اما دولت فدرال کانادا که سال ۲۰۲۱ نتیجه‌گیری کرده‌بود که ایران مسئولیت کامل در سرنگونی هواپیما دارد، استدلال کرد که براساس حقوق بین‌الملل دادگاه اونتاریو صلاحیت کافی برای اجازه دادن به خانواده‌ها برای توقیف دارایی‌های ایران ندارد. یکی از قضات دیوان عالی اونتاریو هم در رأی خود با استدلال دولت همراهی کرد و به این نتیجه رسید که اموال و دارایی‌های ایران براساس قوانین کانادا از مصونیت دیپلماتیک برخوردارند. مارک آرنولد، وکیل خانواده قربانیان، حکم را به دادگاه تجدیدنظر اونتاریو برد که این دادگاه هم در رأی خود مجوز مصادره و فروش اموال و املاک دیپلماتیک ایران را نداد. سپس آرنولد از بالاترین نهاد حقوق کانادا خواست تا به این پرونده رسیدگی کند. این وکیل کانادایی گفت که رد درخواست رسیدگی او که صبح پنج‌شنبه اعلام شد، هر چند «غیرمنتظره نبوده» اما همچنان «نامیدکننده است.» آرنولد در گفت‌وگو با سی‌بی‌سی نیوز گفت: «اینجا یک عنصر ریا دیده می‌شود. دولت فدرال کانادا آنچه را که ۴ سال و نیم پیش رخ داد محکوم کردند، اما همچنان از منافع ایران در کانادا حمایت می‌کنند.» آرنولد استدلال می‌کند که کانادا و ایران سال ۲۰۱۲ روابط دیپلماتیک خود را قطع کرده‌اند و در نتیجه دارایی‌های ایران نباید در کانادا محافظت شده تلقی شوند. به گفته او این رأی پایان مسیر این پرونده در کانادا محسوب می‌شود. آرنولد می‌گوید که اکنون چشمش به سیستم حقوق اروپا است تا ایران را وادار به بازپرداخت کند. او می‌گوید که ایران در اروپا دارایی‌هایی دارد و او با برخی وکلای اروپایی برای برداشتن گام‌های بعدی در تماس است. او می‌گوید: «امیدوارم که بتوانیم املاک و اموال ایران را در آنجا مصادره کنیم و بفروشیم، اما این مسیر یک مسیر دعوی بسیار طولانی است و صادقانه بگویم این نبردی است که خانواده قربانیان هرگز نباید مجبور به وارد شدن به آن می‌شدند.»

براساس گزارش نهایی ایران در مورد سرنگونی پرواز PS752 این حادثه براساس شناسایی اشتباه یک واحد پدافند هوایی از این هواپیما به‌عنوان تهدید، به دلیل اشتباه در جهت‌گیری رادار پرتابگر موشک رخ داده‌است. خانواده‌های قربانیان این پرواز در گزارشی که منتشر کرده‌اند ایران را متهم می‌کنند که عاملانده آسمان خود را بر پروازهای غیرنظامی باز نگه داشته‌است تا از آنها به عنوان سپر انسانی در مقابل حمله بالقوه آمریکا استفاده کند. کانادا وعده داده‌است که مسئولیت ایران را به دلیل نقض قوانین بین‌الملل به رسمیت بشناسد و غرامت کامل را برای خانواده‌های قربانیان از ایران مطالبه کند. کانادا و دیگر کشورهایی که شهروندان‌شان را در حادثه پرواز PS752 از دست داده‌اند، این پرونده را به دیوان دادگستری بین‌المللی برده‌اند و خواستار آغاز فرآیند حل اختلاف در سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری (ICAO) شده‌اند. دولت فدرال کانادا پیش‌بینی می‌کند که نتیجه‌گیری از این شکایت‌ها سال‌ها طول بکشد.